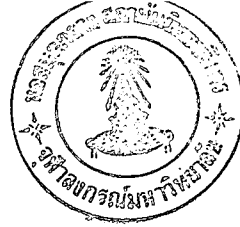

บทที่ 6

ขอสรุปและประเมินผล

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความดีในปรัชญาจีนโบราณนั้น ได้พบว่าสังคมจีนในสมัยที่นักปรัชญาโบราณทั้งหลายที่โคกล่าวถึงมาแล้วมีชีวิตอยู่นั้นมีสภาพสืบสวนวุ่นวายขาดระเบียบแบบแผนในการดำรงชีวิต ตลอดจนการเมืองการปกครองก็มีความแตกแยกออกเป็นรัฐเล็กรัฐน้อย ผู้ปกครองรัฐทั้งหลายต่างก็ใช้อำนาจขยายอาณาเขตให้กว้างขวางออกไปจนเป็นเหตุให้เกิดการรบพุ่งกันอยู่ทั่วไปหาความสุขไม่ได้เลย อาจเป็นเพราะว่าประชากรจีนเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกระทั่งมีความจำเป็นต้องแย่งชิงที่ดินเพื่อทำการเกษตรควบคู่กันไปด้วย แต่อย่างไรก็ตามในสภาพแวดล้อมทางสังคมดังกล่าวนี้เอง ที่ได้เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนคิดค้นวิธีการที่จะจัดระเบียบแบบแผนของสังคมเสียใหม่ โดยกำหนดทฤษฎีทางการดำรงชีวิตที่เป็นระเบียบแบบแผนขึ้น เมื่อนานเข้านักคิดเหล่านั้นก็ได้รวบรวมกันเป็นลัทธิทางปรัชญาขึ้นมาเป็นสามลัทธิใหญ่ๆ ทุกลัทธิต่างก็ตำหนิระบบสังคมและการเมืองในสมัยที่เขามีชีวิตอยู่ พร้อมทั้งเสนอแนวทางเพื่อแก้ไขปรับปรุงสังคมให้ดีกว่าที่กำลังเป็นอยู่ แนวความคิดของแต่ละลัทธิล้วนความดีจะอยู่ในการประพฤติปฏิบัติตนตามกฎจริยธรรมของบุคคลต่าง ๆ ในสังคมจริง ๆ เท่านั้น ไม่ได้อยู่ภายนอกโลกนี้แต่อย่างไร

ก. ลัทธิขงจื้อ ปฐมจารย์ของลัทธิคือ ขงจื้อได้สอนวิธีอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสงบเรียบร้อย โดยใช้นุญชยธรรม(ยั้ง)เป็นเครื่องควบคุมบุคคลแต่ละคนจากภายในให้เป็นคนดี ซึ่งคนดีทุกคนจะต้องปลูกฝังขึ้นขึ้นภายในตนเองด้วยการฝึกฝนอบรมตนและประพฤติปฏิบัติตนจนเป็นนิสัยโดยใช้จารีตประเพณี(หลี่)เป็นเครื่องควบคุมการอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนให้ทุกคนทำตามหน้าที่(เจียเมี่ย)ของตนที่ได้รับมอบหมายจากสังคม ถ้าคนทุกคนในสังคมมีคุณสมบัติดังกล่าวแล้วแต่ละคนก็จะปกครองตนเองและปกครองผู้อื่นได้ ขงจื้อไม่ได้เสนอทฤษฎีของการสร้างสังคมที่ดีในอุดมคติของเขาขึ้นมาอย่างลอย ๆ แต่เขาเสนอแบบอย่างของสังคมที่ดีในอดีตภายใต้การปกครองของกษัตริย์นักปราชญ์ เช่น พระเจ้าเยา และพระเจ้าซุน เป็นต้น การสอนของขงจื้อไม่ได้มีระเบียบแบบแผนหรือลำดับขั้นตอนอย่างเด่นชัด เขาจะสอนตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น คำสอนจึงมิได้เป็นหมวดหมู่ เป็นเหตุให้สานุศิษย์ของเขามีความเข้าใจในคำสอนของเขาไปคนละแนว และต่าง-

ก็พยายามอ้างว่ารับมาจากคำสอนของขงจื้อทั้งสิ้น

เม่งจื้อได้ปรับปรุงและขยายคำสอนของขงจื้อออกไป เขายอมรับคำสอนเรื่องยี่น และหลี่ของขงจื้อ แต่เม่งจื้อเห็นว่าธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์นั้นดี แต่สภาพแวดล้อมที่ชั่วทำให้มนุษย์หลงลืมธรรมชาติที่ดีของตน การแสวงหาความดีก็โดยการปลูกฝังให้มีการศึกษาอย่างถูกต้อง มนุษย์ก็จะพบธรรมชาติที่ดีของตนได้ การจัดการศึกษาดังกล่าวเม่งจื้อถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรง ตลอดจนโคเสนอแบบอย่างของรัฐบาลที่ดี การปกครองที่ดี และนักปกครองที่ดีไว้ ซึ่งไม่แตกต่างจากคำสอนของขงจื้อมากนัก แต่ปัญหาของเม่งจื้อก็คือ ถ้าธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ดีอยู่แล้ว มนุษย์มีความชั่วหรือทำความชั่วโดยอย่างไร แม้ม่งจื้อจะพยายามอธิบายเพื่อโน้มน้าวให้ยอมรับในเหตุผลของเขาแต่ก็ไม่อาจแก้ปัญหาข้อนี้ได้

ซุนจื้อ เป็นผู้เผยแพร่คำสอนของขงจื้ออีกท่านหนึ่งที่ยอมรับว่าคนดีคือคนที่มียี่น และปฏิบัติตนตามหลี่ เช่นเดียวกับขงจื้อและเม่งจื้อ แต่เรื่องธรรมชาติของมนุษย์นั้นซุนจื้อสอนตรงข้ามกับเม่งจื้อ โดยซุนจื้อสอนว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นชั่วชามาแต่เดิม ความดีเป็นสิ่งที่ได้มาภายหลังจากการศึกษาอบรม การที่มนุษย์ทำดีเป็นการกระทำที่ฝืนธรรมชาติอันแท้จริงของตน ดังนั้นผู้ที่สามารถฝืนธรรมชาติแท้จริงของตนได้จึงเป็นผู้ควรยกย่องสรรเสริญ ส่วนคำสอนเรื่องความดีอื่น ๆ เช่น การปฏิบัติตนเป็นคนดี การปกครองที่ดี นักปกครองที่ดีและรัฐบาลที่ดีไม่แตกต่างไปจากคำสอนของขงจื้อและเม่งจื้อมากนัก ปัญหาของซุนจื้อก็คือถ้าธรรมชาติของมนุษย์ชั่วชามาแต่เดิมแล้วมนุษย์รู้จักความดีและทำความดีได้อย่างไร เขาได้พยายามเสนอคำสอนสนับสนุนเรื่องนี้ไว้มากมายด้วยกัน

ข. ลัทธิเต๋า คำสอนเรื่องความดีในลัทธิเต๋าทะกต่างจากลัทธิขงจื้อ นั่นคือลัทธิเต๋าก็ไม่ได้ยึดบุคคลที่ดีในอดีตเป็นแบบอย่างของการสร้างคนดีและสังคมที่ดี แต่สอนให้ทุกคนถูกกฎอันดำเนินไปของธรรมชาติ ซึ่งให้เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเป็นไปอย่างเหมาะสมโดยปราศจากการปรุงแต่งใด ๆ ทั้งสิ้น ธรรมชาติจะมีระเบียบไม่สับสนวุ่นวาย การที่สังคมมนุษย์มีแต่ความสับสนวุ่นวายก็เพราะมนุษย์ฝืนกฎของธรรมชาติโดยการสร้างสิ่งใหม่ที่เรียกว่าอารยธรรมต่าง ๆ ขึ้น นับเป็นการทำลายความพอดีที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติให้เสียสภาพไป ลัทธิเต๋าก็สอนว่าคนดีก็คือคนที่ไม่ทำอะไรที่ขัดแย้งกับธรรมชาติ(หวู่ เหว่ย) หลักหวู่ เหว่ย นี้เหลาจื้อเสนอให้ผู้ปกครองใช้เป็นหลักในการปกครองด้วย กล่าวคือผู้ปกครองไม่จำเป็นต้องแสดงตัวเป็นผู้นำ

(ใช้กำลังอำนาจบังคับผู้ใดการปกครองให้ทำตามความต้องการของตน) ประชาชนก็จะยอมรับ โดยที่ประชาชนเองไม่มีความรู้สึกถึงภัยที่ได้อยู่ใต้อำนาจการปกครองของเขา เหล่าจึงส่งเสริมให้ จัดการปกครองแบบเสรีนิยม ส่วนงานจ้องกลับมีความคิดไกลออกไปอีกชั้นหนึ่งคือเห็นว่าทุกคน ในสังคมอยู่ร่วมกันตามหลัก หู ห่วย แล้ว รัฐบาลก็ไม่มีอำนาจจำเป็นหรือให้ผู้อื่นโดยไม่ตอง มีรัฐบาลนั่นเอง เพราะงานจ้องถือว่าไม่มีมาตรการใดที่ตายตัวสำหรับใช้ เป็นเครื่องวัดได้ว่า อย่างไม่ถูก อย่างไม่ผิด อย่างไม่ดี และอย่างไรไม่ดี ความดีสำหรับงานจ้องนั้นมีอยู่ในธรรมชาติ ของแต่ละสิ่งแล้ว ไม่สามารถเปรียบเทียบกันได้ แต่การจัดการปกครองผู้ปกครองมักจะกำหนด มาตรการเดียว (เช่น ออกกฎหมายบังคับ) ให้ผู้ใดการปกครองทำตามโดยใช้ความต้องการของผู้ ปกครองเป็นมาตรการในการตัดสินความดีซึ่งใช้ไม่ได้ ส่วนงานจ้องนั้นมีคำสอนในแนวทาง วัตถุนิยม นั่นคือใช้หลักหู ห่วย สนองตอบอารมณ์อันเกิดจากอายตนะของมนุษย์อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องฝัน ความดีของงานจ้องคือการแสวงหาความสุขใส่ตนอย่างชนิดปล่อยตัวให้ดำเนิน ไปตามความปรารถนาของชีวิตโดยไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับบุคคลอื่นในสังคม

หลักความดีในลัทธิเต๋าเป็นเรื่องเข้าใจยากเพราะเป็นอภิปรัชญาแท้ ๆ ตลอดจน การต่อต้านการสร้างอารยธรรมที่นักปรัชญาลัทธิเต๋ามองว่าเป็นการขัดแย้งกับธรรมชาตินั้นอาจพิจารณา ในแง่ตรงกันข้ามก็ได้ว่า การสร้างอารยธรรมเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เพราะมนุษย์ตั้งแต่ยุค คึกคักบรรพ์เป็นต้นมาได้วิวัฒนาการทางวัฒนธรรมและอารยธรรมอย่างสืบเนื่อง ดังนั้นการที่ ลัทธิเต๋าสั่งสอนให้มนุษย์หยุดสร้างอารยธรรมก็อาจถือได้ว่าเป็นการเป็นธรรมชาติที่แท้จริงของ มนุษย์

ค. ลัทธินิติธรรมนิยม อันได้จ้องซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของลัทธินี้ ได้พยายามศึกษาลัทธิ ทั้งสองดังกล่าวแล้วเขาพบว่าวิธีการของทั้งสองนั้นไม่อาจบรรลุถึงสังคมอุดมคติได้ เพราะการ สร้างคนทุกคนให้เป็นคนดีตามคำสอนของงานจ้องยอมเป็นไปไม่ได้ และสภาพของสังคมได้เปลี่ยนแปลง ไปจากอดีตที่งานจ้องมาเป็นแบบอย่างเป็นอย่างอื่นมาก การที่จะให้ทุกคนปล่อยทุกสิ่งทุกอย่างให้ เป็นไปตามธรรมชาติของมันอย่างทีลัทธิเต๋าสอนก็เป็นเรื่องเพ้อฝันที่เหลวไหล เพราะยอมไม่มี ใครจะมีความสำนึกว่าตนเองไม่ใช่คนดี เพราะโดยนิสัยแล้วคนมีความเห็นแก่ตัว จึงพยายาม ยกเหตุผลมาอ้างเขาข้างตนเองเสมอ ดังนั้นอันได้จ้องจึงคิดว่ามีวิธีเดียวที่จะแก้ปัญหาได้ก็คือ

การออกกฎหมายที่มีความยุติธรรมสำหรับทุกคนขึ้นมาใช้บังคับโดยให้มือทองโทะที่รุนแรงสำหรับผู้ที่ฝ่าฝืน และมีการให้รางวัลอย่างงามแก่ผู้ที่ปฏิบัติตาม วิธีนี้วิธีเดียวเท่านั้นที่จะสามารถสร้างรัฐที่ยิ่งใหญ่ได้ และพระเจ้าจีนซึ่งตั้งแห่งแคว้นจีนได้ปฏิบัติตามหลักของอันไฝ่จ้อและประสบผลสำเร็จมาแล้วแต่ก็เป็นช่วงระยะเวลาอันสั้น

ถึงแม้ว่าแนวความคิด เรื่องความคิดของนักปรัชญาทั้งสามลัทธิที่กล่าวมานี้จะไม่สามารถสร้างสังคมอุดมคติตามที่นักปรัชญาเหล่านั้นมุ่งหวังขึ้นมาได้ก็ตาม แต่หลักคำสอนเหล่านั้นก็มีอิทธิพลต่อแนวความคิดการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวจีนมาแต่โบราณ อิทธิพลที่ไต่จากลัทธิขงจื้อก็มีตัวอย่างให้เห็นอยู่ทั่วไป เช่น การเคารพบรรพบุรุษ การไว้อุปการแก่ผู้ลวงลับ การอุทิศตนแก่ผู้อื่นระหว่างคนในตระกูลเดียวกัน และความกตัญญูแก่เวทที่เป็นต้น อิทธิพลที่มาจากคำสอนของลัทธิเต๋านั้นแสดงออกมาในรูปของจิตรกรรม ศิลปกรรม หัตถกรรม ตลอดจนภาพยี่ กลอน โคลง ฉันท์ ตัวอย่างเช่นภาพวาดต่าง ๆ ที่ปรากฏบนผ้าไหม แผ่นหิน เครื่องเคลือบ เครื่องลายคราม ฯลฯ แสดงให้เห็นถึงความสงบเยือกเย็นของธรรมชาติมีภูเขา ลำธาร ต้นไม้ ต้นหลิว นกปลา ส่วนบทประพันธ์ก็กล่าวชมธรรมชาติ หรือแม้แต่นวนิยายบางทีก็พยายามจำลองธรรมชาติเข้าไว้เพื่อเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และในเวลาเดียวกันก็ยอมรับว่ากฎหมายและระเบียบของสังคมมีความจำเป็นในการอยู่ร่วมกัน จึงเห็นได้ว่าชาวจีนได้เลือกเอาส่วนที่พวกเขาเห็นว่าเหมาะสมของแต่ละลัทธิมาเป็นแนวทางปฏิบัติตนโดยไม่คำนึงว่าสิ่งที่กลมกลืนอยู่ในการดำเนินชีวิตของเขาจะมาจากลัทธิความคิดที่แตกต่างกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย